

KKI 4:1

Mi várható a világpolitikában 2017-ben?

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szerkesztő:

Szalai Máté – Külügyi és Külgazdasági Intézet,
Budapesti Corvinus Egyetem

Csiki Tamás – Stratégiai Védelmi Kutatóközpont
Németh Bence – Külügyi és Külgazdasági Intézet
Szőke Diána – Külügyi és Külgazdasági Intézet
Ugrósdy Márton – Külügyi és Külgazdasági Intézet,
Budapesti Corvinus Egyetem

Szerkesztés és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.gov.hu>

Fotó:

Wikimedia Commons

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1a/Flags_onu_geneva.jpg

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2017

A Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: „Mi várható a világpolitikában 2017-ben?”

UGRÓSDY MÁRTON

Idén végérvényesen visszatér a realizmus a nemzetközi kapcsolatokba, és megszűnik az a hurráoptimista hangulat, amely a hidegháború vége óta a liberális internacionalizmus dominálta nemzetközi rendszert jellemezte. Az Egyesült Államok morális vezető szerepét egyértelműen meg fogja kérdőjelezni Donald Trump elnöksége (bővebben lásd a [Foreign Affairs aktuális számában](#)), még akkor is, ha egyébként a Fehér Ház új lakója valószínűleg nem okoz majd akkora felfordulást, mint arra a sajtóban sokan számítanak. Az USA viszont a továbbiakban nem lesz a liberalizmus fellegvára és világítótornya; Barack Obama talán ezért is próbálta Angela Merkelt megtenni örökösének európai búcsúkörútja során. A Demokrata Párt belső válsága, párosulva az Európában is egyre hangosabbá váló új pártok jelentette kihívással és az idei német és francia választásokkal, komoly nehézségeket jelent majd a kilencvenes évek progresszív hagyományába másfél évtizede beszorult, így a saját választóitól is egyre inkább elszakadó baloldali pártoknak.

Valószínűleg 2017 sem hozza el a „nagy amerikai–oroszból való megkötést”, még ha Donald Trumpnak a kampányban és az átmeneti időszakban tett kijelentései sokak számára ezt is vetítik előre. Az Egyesült Államok külpolitikáját elsősorban a gazdasági érdekek határozzák meg, azok viszont az új elnök beiktatásával sem fognak megváltozni. Ráadásul a mostani, kicsit túlfújt szembenállás Washington és Moszkva érdekeinek is megfelelő. Az USA így eredményesebben tudja a NATO-szövetségeseit nagyobb katonai kiadásokra ösztökélni, miközben a védelmi ipar is új fejlesztésekbe kezdhet. (Trump a hadsereg megerősítéséről, a flotta bővítéséről már a kampányban is beszélt, ugyanakkor új elemként és fejlesztéseként várhatóan megjelennek az orosz kibertámadások kivédésére és a visszavágásra szolgáló eszközök.) Vlagyimir Putyin is inkább az ellentétek fenntartásában érdekelt, mert az amerikaiakra mutogatva továbbra is el tudja majd fedni azt a krónikus, bár az utóbbi két negyedévben mérséklődő gazdasági válságot, amely az orosz átlagember számára elérhetetlenné teszi még egy jobb élet reményét is. Az orosz–amerikai ellentétek ráadásul Putyin egyik régi céljának a megvalósításához is hozzájárulnak: Oroszországot ugyanis most ismét komolyan veszik, még akkor is, ha valójában Moszkva az erőforrásait pattanásig szétfeszítve, néha teljesen irracionális módon viselkedve, a valós méreténél sokkal nagyobbnak és erősebbnek tünteti fel magát. Az online támadások által kiváltott új Szputnyik-láz valószínűleg idén is kitart – az amerikai donorkok által most ismét bőkezűen támogatott közép-európai kutatói szféra nagy örömére.

2017 egyben szórakoztató év is lesz, mert Trump elnök a világ legintenzívebb „Bevezetés a nemzetközi kapcsolatokba” című kurzusán fog részt venni, mindannyiunk szeme láttára. A negyvenötödik elnök minden bizonnyal csetlik-botlik majd a világpolitika színpadán, tovább erősítve az alkalmatlanságáról szóló kritikákat. Trump azonban ügyes üzletember, aki a világ egyik legkeményebb ingatlanpiacán ért el komoly eredményeket, a leendő külügyminisztere pedig a világ legnagyobb olajvállalatának a vezérigazgatójaként ügyesen bánik az autoriter vezetőkkel. Így ha Trump és csapata felismeri, hogy az elnök megítélése és népszerűsége az USA vezető szerepének az illúzióján is nyugszik, akkor minden bizonnyal rendbe szedi majd magát, hogy a „nézettsége” és elfogadottsága magasabb legyen.

NÉMETH BENCE

Az előző év több jelentős – a világpolitika képét döntően meghatározó – fordulatot is hozott, köztük olyan események bekövetkeztét is, amelyre még a politikai elemzők nagy része sem volt felkészülve – nyíltan legalábbis semmiképpen sem. 2016 tapasztalatainak fényében nehéz feladat egzakt módon felrajzolni a 2017-es év főbb világpolitikai fókuszpontjait, azonban néhány esetben jól láthatóak azok az irányvonalak, amelyekre érdemes lesz odafigyelnünk.

A maastrichti szerződés 25. évfordulóját idén ünneplő Unió két legfontosabb tagállamában is választások következnek. A tavasz európai szemszögből legfontosabb eseménye kétségtelenül a francia elnökválasztás lesz, melynek során a szélsőjobboldali Nemzeti Front (*Front National*, FN) jelöltje, Marine Le Pen, illetve a jobboldali konzervatív-republikánus politikus, volt miniszterelnök, François Fillon közül kerülhet ki a végső győztes. A François Hollande elnöksége folytán drámai népszerűtlenséget elkönyvelni kénytelen baloldal előreláthatólag nem lesz befolyásoló tényező. Le Pen megerősödése és a világpolitikában felerősödő elitellenes hangok valószínűleg együttesen sem fognak oda vezetni, hogy Franciaországban is a *Brexit*hez hasonló drámai fordulat következzen be. Fillon és a mérsékelt jobboldal győzelme várhatóan stabilizálni fogja Európa „nyugati szárnyát”.

Nagy valószínűséggel hasonló koreográfia lesz tapasztalható ősszel Németországban is, ahol Angela Merkel – a menekültválság és a terrorizmus fokozódó veszélye ellenére – megőrizheti posztját a választásokat követően is. A *Brexit* utáni EU számára Németország és Franciaország szerepe lehet a legfontosabb kérdés, ugyanakkor a német óriásvállalatok botrányai, a migráció kérdése, az elhúzódó görög válság, valamint a terrorizmus kezelésének ügye eltérő előjellel változtathatják meg a két ország pozícióit.

Az európai döntéshozók azonban nem feledkezhetnek meg a szomszédos régiók történeteiről sem. Miközben a migráció kérdésében Törökország és az Európai Unió között komoly ellentétek merültek fel, Ankarában Recep Tayyip Erdoğan államfő folyamatos hatalomkoncentrációt hajt végre. Ennek következő állomása lehet

2017-ben a tervezett alkotmánymódosításról szóló népszavazás, melynek sikere esetén köztársasági elnöki tisztsége mellett Erdoğan irányíthatná a kormányt is. Erre valószínűleg késő tavasszal lehet számítani. A változó politikai helyzet és a gazdasági nehézségek magukban hordozhatják a nacionalista és szélsőséges erők felszínre kerülését is. A merényletek számának fokozódása, a szubjektív biztonsági érzet további csökkenése a reformokra szoruló török gazdaságnak – áttételes módon is – súlyos károkat okozhat.

A közel-keleti térségben a szíriai válság megoldásán és az Iszlám Állam elleni harc folytatásán túl érdemes lesz figyelemmel kísérnünk az izraeli bel- és külpolitikai eseményeket is. Izrael számára a 2016-os év főleg a Benjámin Netanjáhu körüli korrupciós esetektől volt hangos; ugyanakkor a legfontosabb esemény az ENSZ Biztonsági Tanácsának azon határozata volt, amely megtiltotta a megszállt területeken történő újabb telepek létrehozását. Kérdés, hogy a január elején történt jeruzsálemi terrortámadás és az ENSZ-határozat körül kialakult problémák milyen hatással lesznek a közel-keleti ország biztonságpolitikájának az alakulására, valamint hogy Donald Trump amerikai elnök hivatalba lépése után mennyiben fognak változtatni a jelenleg mélyponton lévő amerikai–izraeli kapcsolatokon.

Turbulens évre számíthatunk a Koreai-félsziget kapcsán is. 2016 Dél-Koreában a Pak Kunhje államfő elleni tüntetésekkel és a tisztségéből való felfüggesztéssel, korrupciós botrányokkal, valamint az azokkal összefüggő kormányválsággal ért véget. Több elemző is attól tart, hogy az utóbbi elhúzódása következtében esetleg egy baloldali kormány kerül hatalomra, ami az Észak-Koreával folytatott diplomáciai tárgyalások mellett az ország rakétavédelmi koncepcióit is megváltoztathatná. Ez akár már rövid távon is feszültségeket okozhat az amerikai–dél-koreai kapcsolatokban.

Fontos év lesz 2017 Kínában is, hiszen a Kínai Kommunista Párt ősszel tartja a XIX. pártkongresszusát. Hszi Csin-ping újraválasztásához nem férhet kétség, ugyanakkor az ország számára rengeteg bizonytalansági faktort is tartalmazhat ez az év. Az amerikai–kínai kapcsolatok jövőbeli alakulását illetően Donald Trump hivatalba lépése után komoly kérdőjelek merülhetnek fel (akár Észak-Korea ügyében is). A kínai pártvezetés a közelgő kongresszus miatt a szokásosnál is érzékenyebben reagálhat számos nemzetközi feszültségre (a Dél-kínai-tenger vagy éppen Tajvan kérdése), vélt vagy valós kihívásra. Kína számára a belső gazdasági stabilitás legalább olyan fontos lesz, mint az említett erős nemzetközi pozíciók fenntartása.

Csiki Tamás

Az idei meghatározó biztonságpolitikai eseményekre olyan folyamatok részeként vagy eredményeképpen kerülhet sor, amelyek már az elmúlt évben, években is láthatóak és tapasztalhatóak voltak. Számunkra, illetve Európa számára az alábbiakat vélem meghatározó kihívásnak – mind a bekövetkezés esélyére, mind a lehetséges hatásaira tekintettel:

Az Európai Unió alapvető struktúráinak a megrendülése

A *Brexit*et követően 2017-ben a holland, francia és német választások több meghatározó EU-tagállamban is az euroszeptikus pártok vagy a populista-szélsőséges mozgalmak megerősödését eredményezhetik. Különösen fontos ez az európai integrációs folyamatok két alappillére, Párizs és Berlin esetében, amelyek együttműködése lényegében minden uniós szintű döntéshez szükséges. A sok tekintetben „kerékkötőnek” tartott Nagy-Britannia vélt távozásával a két vezető hatalomra még nagyobb szerep és felelősség hárul akkor, amikor az Unió egyben tartásáról és reformjának szükségességéről van szó – a fiskális és monetáris, döntéshozatali, határvédelmi és bevándorlási ügyekben egyaránt.

Ugyanakkor a *Brexit* azt is megmutatta, hogyan lehet minden felet károsan érintő, a pillanatnyi pártpolitikai érdekeknek megfelelni akaró, a közép- és hosszú távú gazdasági és társadalmi következményeket figyelmen kívül hagyó döntéseket hozni. Ez nemcsak arra hívta fel a figyelmet, hogy még a világ legfejlettebb országaiban is sokan elégedetlenek, hanem arra is, hogy a politikai felelőtlenség milyen kockázatokkal jár.

Magyarország szempontjából érdemes szem előtt tartani, hogy a kisméretű, nyitott gazdaságú, így sebezhető országok sokkal érzékenyebben reagálhatnak 2017-ben is az Unió belső politikai-gazdasági nehézségeire. Az euró-zóna vagy a schengeni övezet felbomlása, a belső közös piac és a személyek szabad mozgásának korlátozása jelentős – közvetlen vagy közvetett – károkat okozna minden EU-tagállamnak – a 2017-es európai választásoknak ezek az ügyek is a tétjét képezik.

Terrorcselekmények Európában

2015 és 2016 után idén is számítanunk kell arra, hogy Európa egyes államaiban – Franciaország, Belgium, Nagy-Britannia, Németország – magas marad a terrorfenyegetettség szintje, és a rendvédelmi szervek megelőző intézkedései ellenére történhetnek ilyen támadások. Ennek oka az, hogy az elmúlt hónapokban látott, egyszerű kivitelezésű, kis eszköz- és szakértelem-igényű merényleteket viszonylag könnyű elkövetni, ugyanakkor nagyon nehéz előre jelezni, megakadályozni. Európa a társadalom modernitása és nyitottsága következtében sebezhető, így 2017-ben a megelőzés és az esetleges károk mérséklése a két meghatározó cél.

Donald Trump amerikai elnök kiszámíthatatlan és/vagy az eddigi hagyományos irányokkal szakító külpolitikájának a hatásai

Jelenleg még nem látható, hogy a korábbi irányvonalnak sok tekintetben ellentmondó nyilatkozatai után Donald Trump a külpolitikájában mit fog megvalósítani a nagyhatalmi kapcsolatok (Kínához és Oroszországhoz fűződő viszony) és a szövetségi rendszerek (a NATO és a csendes-óceáni, illetve közel-keleti szövetségesek) tekintetében. Az amerikai biztonsági garanciák és jelenlét meggyengülése vagy

hiánya ugyanakkor meghatározó lehet a világpolitikai folyamatok tekintetében, amennyiben nagyobb aktivitásra, provokatív lépésekre „bátorít” más állami vagy nem állami szereplőket. Térségünk, Közép-Európa számára különös jelentőséggel bír, hogy azok a biztonsági garanciák, amelyeket az amerikai katonai erők rotációs jelenlétével épp a napokban erősítenek meg a gyakorlatban, fennmaradnak-e, és segítenek-e elrettenteni a szándékos, illetve megakadályozni a véletlenszerű konfliktust Oroszországgal, például a Baltikum térségében.

Továbbá mind a három kérdéskör vonatkozásában rá kell mutatnunk arra, hogy az elmúlt években nagy teret nyert populizmus és demagógia, a valóságérzetünket és percepcióinkat szándékosan torzító propaganda (ún. „*post-truth*” és „*post-fact*” narratívák) hogyan befolyásolja a politikai döntéseket, a társadalmi véleményalkotást. E tevékenységekben nem csupán Oroszország jeleskedik, a módszere pedig nem az eltérő narratívák ütköztetésére, hanem a hitelességet leromboló, az embereket elbizonytalanító és megtévesztő diskurzus kialakítására épül, így annak döntő hatása van a valóságérzetünk megrendülésében, a racionális döntések aláásásában.

Az említettek mellett a világ más térségeiben is komoly válságokra kerülhet sor: véletlenszerű (nem szándékos eszkalációból eredő) vagy provokatív katonai konfliktus a Dél-kínai-tengeren Kína és a térség valamely kisebb állama között, ami próbára teszi az amerikai biztonsági garanciákat a térségben; Venezuela belső gazdasági és politikai összeomlása; mélyülő konfliktus a líbiai frakciók között; a rendezetlen szíriai konfliktus; az afganisztáni konfliktus eszkalálódása a radikalizmus helyi bázisainak a megerősödésével; illetve az EU–Törökország-megállapodás kudarcra esetén az újfent megélénkülő migrációs nyomás a Balkán felől.

SZŐKE DIÁNA

Ez az év könnyen úgy vonulhat be a történelemkönyvekbe, mint a technológia politikai áttörésének az éve. Ma már az olyan jelenségek, amelyek korábban csak a tudományos fantasztikus irodalomban jelentek meg – robotok, 3D-nyomtatás, mesterséges intelligencia, önvezető autók, nanotechnológia stb. –, a mindennapi életünk részévé váltak, a változás pedig alapvető hatással lehet a társadalmakra és a politikai viszonyokra.

Sokan és sokat írtak már a technológiai fejlődés felgyorsulásáról az elmúlt évtizedek során. Jól illusztrálja ezt a robbanásszerű változást, hogy a világtörténelem során valaha élt tudós 90 százaléka napjainkban él és tevékenykedik. A tudományos ismereteink exponenciális növekedése felveti a kérdést, hogy vajon az ember képes-e lépést tartani vele. Természetesen minden új technológia félelmeket szül. (A 19. századi Nagy-Britanniában például komolyan tartottak attól, hogy a kerékpározás veszélyezteti a nők egészségét.) A mai fejlesztések azonban sokszor jelentős etikai és/vagy vallási aggályokat vetnek fel: ilyen kérdés például a génmódosítás vagy a drónok bevetésének morális vonzata.

A technológiai változások [gazdasági hatásai](#) viszonylag könnyen előre jelezhetők: új üzleti modellek és globális értékláncok kialakulásához, illetve változó kereskedelmi viszonyokhoz vezethetnek. Az automatizáció különösen égető kérdés: egy tanulmány szerint az amerikai állások 47 százaléka válhat az áldozatává a következő évtized során. Ugyanakkor az innováció egyfajta kitörési lehetőség is, főként a nyugati országok számára, amelyek társadalma egyre inkább előrepszik, ezzel párhuzamosan pedig csökken a termelékenység.

Az információs társadalmak kialakulásának a politikai következményei azonban kevésbé egyértelműek. Már a 2011-ben kirobbant „arab tavasz” kapcsán is sok szakértő kiemelte a közösségi média szerepét, de az a tavalyi amerikai elnökválasztás kapcsán még jobban előtérbe került. Az [internet térnyerésével](#) lemorzsolódtak a politikai küzdőtérbe való belépés korlátai. Jól példázza ezt az olyan „outsiderek” sikere, mint a demokrata Bernie Sanders vagy a republikánusok győztes jelöltje, Donald Trump. A választók körében sok tekintetben érvényesült az ún. „buborékhatás”, vagyis hogy a közösségi médiában használt algoritmusok kiszűrjék a sajátunkkal ellenkező véleményeket. Emellett az álhírek terjedése arra mutat rá, hogy az interneten elérhető adatdömping még nem garancia a széles körű tájékozottságra.

Ez a „bomlasztó technológiának” (*disruptive technology*) is nevezett jelenség minden országra hat, de nem mindegyik társadalom tud ugyanolyan mértékben élni a benne rejlő lehetőségekkel. Azt, hogy egy adott társadalom mennyire képes kiaknázni az innovációs potenciált, [számos tényezőtől](#) függ, a földrajzi fekvéstől a demográfián, a szabályozói környezeten, az oktatási rendszeren át egészen a technológiai változások társadalmi elfogadottságáig.

Mégis, ha kénytelenek lennénk valamiféle összehasonlítást végezni, azt látnánk, hogy az Egyesült Államok továbbra is világelső a K+F szinte minden területén. Egyes országok inkább konkrét szakterületekre specializálódnak (mint a német vegyipar vagy a japán fogyasztói elektronika). Az óriási kínai potenciál ellenére az ottani politikai berendezkedés merevsége nem éppen kedvez az innovációnak, és a kutatási források túlnyomó részét – Oroszországhoz hasonlóan – hadiipari fejlesztésekre fordítják. A fejlődő világ esete különösen érdekes, ott ugyanis a gyors technológiai evolúció miatt kimaradhatnak a klasszikus gazdasági fejlődés egyes szakaszai (pl. iparosodás). Az ilyen térségekben a legnagyobb potenciált ezért elsősorban az emberi erőforrás és a képzettség jelentheti; ezen a téren India már most is élen jár.

De miért is lesz 2017 a technológia politikai áttörésének az éve? Egyfelől nyilvánvaló, hogy az amerikai elnökválasztás és az orosz hekkelés miatt a kiberbiztonság ismét a figyelem középpontjába kerül. Idén olyan [új technológiák](#) érhetik el a politikai és gazdasági érettséget, mint a virtuális valóság, a gépi tanulás, vagy a „big data” néven elhíresült adathalmazok politikai kiaknázása. Ezzel még inkább kiéleződhet az államok közti innovációs versengés. Persze azért ne felejtjük el, hogy az új tudás akár az egész emberiség javára válhat. A megújuló energiaforrások árának nemzetközi zuhanása például áttörést eredményezhet a klímaváltozás elleni harcban. A tudás hatalom – már csak az a kérdés, mire fordítjuk.